

IMPLANTACIÓ DE COGNOMS A LA VILA DE PENARROJA (MATARRANYA) (S. XIV AL S. XX)

D. LOMBARTE i ARRUFAT†

La implantació, arrelament i persistència d'uns mateixos individus a una Comarca o Vila, indique una compenetració i una relació estreta entre individu i paisatge, entre terra i home, entre societat i entorn. I això comporta una forma de fer i de créixer; determina una cultura.

D'un Llibre Padró del s. XIV -Padró Vell-, d'un Llibre Padró dels ss. XV i XVI -Padró Nou-, d'una còpia del Llibre dels Estatuts que inclou la segona meitat del segle XIV, del Llibre de constitució dels Consells que va del s. XVI al primer quart del XVIII, del Llibre de la Cofraria del "Dulcísimo Nombre de Jesús" ss. XVII i XVIII, dels llibres del registre de l'Ajuntament, que comencen l'any 1874 i de l'actual cens de població, hem pogut recollir cognoms, fer les llistes i establir uns gràfics que, a part de la riquesa antroponímica que comporten, donen una clara idea de l'evolució de la població a la Vila de Penarroja per temps de 600 anys -25 generacions de penarrojins-.

Per fer eixa anàlisi, que si no és del tot rigorosa sí que és prou significativa, ens hem valgut de la Guia Telefònica de la Província. I hem posat entre parèntesis els pobles de la comarca on apareix el mateix cognom,

Hem de fer notar que alguns cognoms han persistit 600 anys com a mínim -d'abans del s. XIV no tenim cap document- i són Albesa, Albiol, Andreu, Arrufat, etc.

D'altres van desaparèixer i retornen novament, com Abella, Bonet, Borràs, etc. En alguns d'aquests casos, és molt probable que la falta del cognom sigue a la documentació i no a la realitat.

Altres cognoms, més d'un 50%, es perden entre el s. XIV i el s. XV. I això ens fa pensar en les pestes del 1348 i en les expulsions del s. XV.

Fem notar també la castellanització de cognoms que des del s. XVII per avant hem patit. I així els Llombart, els Foix, els Català, els Sans, etc., hem passat a Lombarte, Foz, Catalán, Sanz, etc. Altres com Abella, Andreu, Arrufat, Ferrer, Sorolla, s'han mantingut sense alteració.

Sorpren la gran quantitat de cognoms que apareixen a la Vila dins del s. XIV, a la ratlla dels 200. Vol dir que si tots tenien família, la Vila estava superpoblada. I si no la formaven, com s'entén?. Estaven de pas? No pot ser. Al Padró Vell, o bé figuren acompanyats de les cases i heretats que tenien o com a anteriors propietaris dels béns dels inscrits al Padró. Per exemp. "*Bernat Adrover. La casa que comprà d'en Albí*". I l'Albí ja no figura com a propietari al padró. És a dir, que l'Albí ja s'havia perdut.

Desconeixem la carta de població de la Vila, i en conseqüència no sabem a quins pobladors fa referència. Les històries que coneixem diuen que foren pobladors provinents de terres catalanes, potser lleidatans. Una ullada a les llistes de cognoms ho confirma.

És evident que els cognoms més antics són o d'origen àrab o de procedència catalana:

A la lletra A només hi trobem Álvarez, que no segueix la tendència general -i apareix al s. XIX-

A la lletra B tots són catalans, excepció feta de Bosque, que ben bé podria vindre d'un Bosch castellanitzat. Ens conste, de totes formes, que eixos Bosque van vindre de Fórnoles.

A la lletra C, hi trobem Conchello i Crespín -Cuenca hi entre al s. XX-. Els Conchello són de Fórnoles i de Vall-de-roures i Crespín va ser un vicari de l'Església de Pena-roja -vicari de fora Vila, és clar-.

A la lletra D, són dubtosos Daroca i Do.

A la lletra E només Emperador -que va centrar i va eixir- podria ser cognom foraster.

A la F, tots són del país.

A la G, tret de Garcia i Gil que estan pertot arreu, no hi ha cap excepció.

A la I, tinc els meus dubtes amb Insa i Isona. d'Ybáñez n'està la Província plena.

A la J., potser Julve és de fora de la Comarca.

A la LL, tret de Lliminyana i Llisterri i de Lluna -que prou bé podria ser Luna-, tots tenen maneres catalanes.

A la M trobem Marco, Martínez, Maroches, Monpín y Moya -dels quals només Marco i Martínez són dels antics- que no corresponen a la línia general.

De la N, només Navarro seria foraster.

de la O, ho seria Oto.

A la P, Pelegero, Pina i Puyo -de Puig-, a part de Peres -per Pérez-, s'aparten de les formes generals.

A la Q, Quinto és castellà.

A la R són castellans Recio, Redon -castellanitzat de Redó- i Royo.

A la S, potser Samper, Serrano -que podrie vindre de Serraf / Sarraf- i Soriano.

A la T, potser Torres i de la Torre i segur Tudela.

I a la V, Villoro.

En resum, que dels 300 cognoms que han passat per la Vila, només una trentena (10%) poden ser de procedència castellana, i això en 600 anys.

S'ha d'advertir que una bona part d'aquells antics pobladors de la Vila, no pervenien de terres catalanes directament. Baixaven dels Ports i d'altres Comarques del Regne de València, conquerit als moros un centenar d'anys abans.

I des d'ací convido els amics estudiosos d'eixes Comarques, a investigar sobre el problema i veure quina relació hi ha -que hi és, i molt estreta- entre una banda i altra de la Serra de Sant Cristòfol, la qual no és frontera; és unió.

I sense cap més comentari passem al recull dels cognoms:

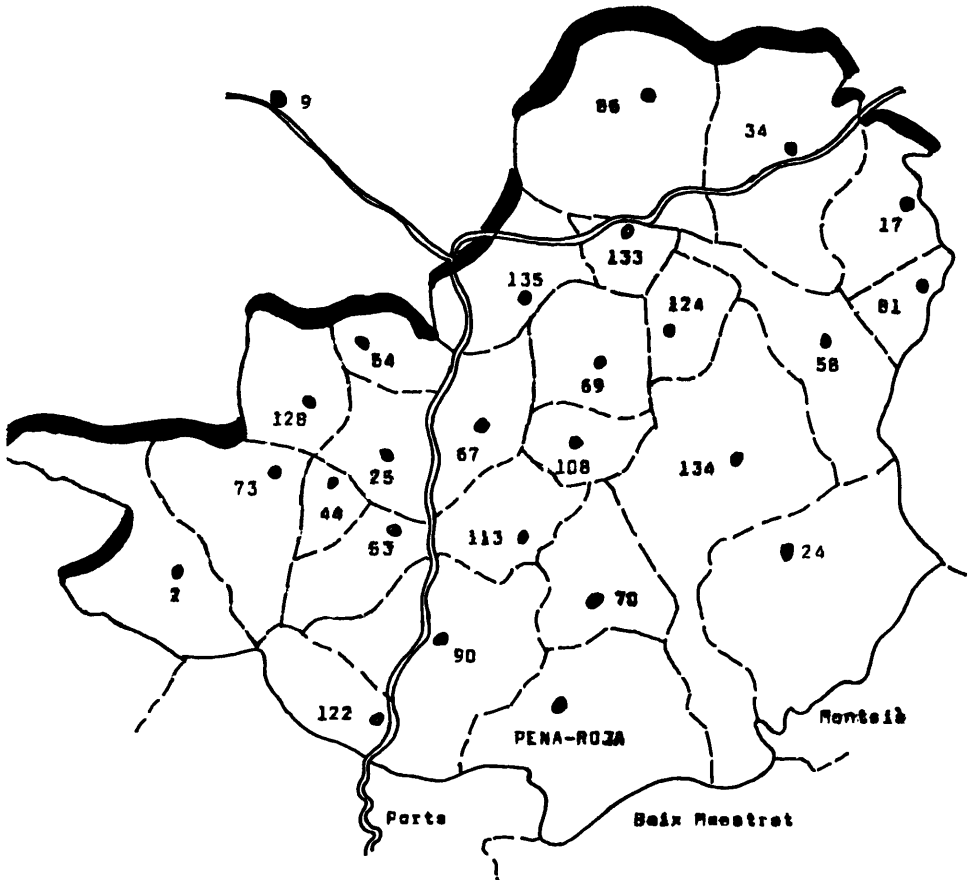
RELACIO DE CIUTATS I POBLES ON -SEGON LA GUIA TELÈFONICA- HI HA ELS MATEIXOS
COGNOMS QUE A PENARROJA

1. Teruel.	10. Alcorisa.	19. Ariño.	31. Bronchales.
(2). Aiguaviva.	12. Aliaga.	20. Azaila.	32. Bubáguena.
3. Alacón.	13. Allepuz.	21. Bagueña.	33. Cabra de Mora.
4. Alba.	14. Alloza.	22. Bañón.	(34). Calaceit.
5. Albalate del Arzobispo.	15. Andorra	(24). Beseit.	35. Calamocha.
6. Albarracín.	16. Arcos de las Salinas.	(25). Bellmunt.	36. Calanda.
7. Alentosa.	(17). Arenys de Lledó.	27. Berge.	40. Camarillas.
9. Alcañiz.	18. Argente.	29. Blancas.	41. Camínreal.

42. Cantavieja.	72. Gea de Albarracín.	99. Ojos Negros.	125. Torrecilla de Alcañiz.
(44). La Canyada de Berich.	(73). La Ginebrosa.	100. Olba.	(128). Torrevelilla (a).
45. Cañizar del Oliviar.	74. Guadalaviar.	101. Oliete.	129. Torrijos del Campo.
46. Castel de cabra.	75. Híjar.	102. Orihuela del Tremedal.	130. Urrea de Gaén.
47. Castelserás.	76. La Iglesuela del Cid.	103. Orrios.	131. Utrillas,
48. Castellote.	78. Linares de Mora.	104. Palomar de los Arroyos.	132. Valdealgorfa,
51. Celadas.	(81). Lledó.	106. Las Parras de Castellote.	(133). La vall del Tormo.
52. Cella.	82. Manzanera.	(108). La Portadella.	(134). Vall-de-roures,
(53). La Sorollera.	83. Martín del Río.	110. La Puebla de Híjar.	(135). Valljonquera.
(54). La Codonyera.	84. Más de las Matas.	112. Puigmoreno.	137. Villar el Cobo.
55. Concud.	85. La Mata de los Olmos.	(113). Ràfels.	138. Villarlengo.
(58). Cretes.	(86). Massalió.	114. Rubielos de Mora.	
59. Crivillén.	88. Molinos.	115. Samper de Calanda.	
60. Cubla.	89. Monreal del Campo.	116. San Blas.	
63. Ejulve.	(90). Mont-roig.	118. Santa Eulalia.	
64. Escorihuela.	91. Montalbán.	119. Sarirón.	
66. Estercuel.	92. Mora de Rubielos.	121. Tomos.	
(67). Fórnols.	93. Mosqueruela.	(122). Torredarques.	
68. Foz-Calanda.	94. Muniesa.	(124). La Torre del Comte.	
(69). La Freixneda.	95. Navarrete del Río.		
(70). Fondespatla.	98. Odón.		
71. Gargallo.			

a.- O La Torre de Vilella. He trobat bastants cognoms a la Província de la forma Velilla i cap Vilella. O bé Velilla ve d'una castellanització de Vilella o hauré d'escriure Torre de Velilla o Torrevelilla, com sempre se n'ha dit a la Comarca.

COMARCA DEL MATARRANYA

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Abella	9, 15, (24), 66, (67), 134.						
Adam ¹	1, 9, 15, (34), 36, 72, (73), 101.						
Adell	9, 15, (24), 36, 75, (70), (81), 91, (124), (134).						
Adrover							
Adzuara ²	15, 46, 66, 91.						
Alamany ³	1, 118.						
Albajez	132, (133).						
Albalat	27.						
Albesa	- per tota la Comarca i gran part de la Província -						
Albí							
Albiol	(67), (69), (70), 75, (134).						
Alcoleia							
Alegria ⁴							
Alfonso	14, 1, 20, 48, 101.						
Alguer							
Allepús ⁵	1, 118, 137.						
Alquecer ⁶	3, 7, 9, 13, 15, 27, 36, 125.						
Altemir							
Alvarez	1, 9, 15, 36.						
Agramunt							
Agramuntell							
Agut ⁷	9, 47, (54), (67), (70), (73), (90), (108), (113).						
Andreu	1, 3, 5, 9, (17), 36, (53), (54), (90), 101, (134), (135).						
Anglés	9, 47, (54), (67), (69), (108), (134).						
Angosto	(25), 35, (44), (70), (86), 118.						
Anguera	9, (34).						
Angueranot ⁸							
Antolí ⁹	1, 9, (24), (25), (69), (70), (73), (86), (90), 125, (134), (135)						
Aragonés	1, 9, 14, (67), (69)						
d'Arca /Darsa ¹⁰	(134).						
Armengou ¹¹	1, 9, 36, (37).						
Arrufat	1, 9, (53), (67), 84, (90), 116, (134), (135).						
Artigues ¹²	1, 15, (2).						
Aznar	- per tota la Província poc a la Comarca -						

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

- Na Alberona (d'Albí?).
- Na Alegria (d'Alegria / Alegre).
- Na Agramuntell/a (d'Agramuntell).
- Na Arrufada (d'Arrufat).
- Na Asenso (potser és prenom?).
- Na Maria Avellana (potser d'Abella?).

Notes

- (1) A sovint escrit Adan, actualment
- (2) Actualment Azuara.

- (3) Actualment Alaman.
 (4) No hem trobat cap Alegria i sí molts Alegre a la Província.
 (5) Actualment Allepuz.
 (6) " Alquezar.
 (7) " , en algún cas, escrit Agud.
 (8) Potser un malnom, per Anguera.
 (9) Actualment, sovint, escrit Antolín.
 (10) " Darsa o Darza.
 (11) Té ara les variants Armengod, Armengol.
 (12) Actualment, sovint, Artigas.

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX	
Balaguer	1, 9, 12, 15, 36, (73), 84.							
Banys								
Barbaroja								
Barberà ¹	1, (2), 9, 15, (58), (70), (73), 106, (113), (128).							
Barceló								
Barreda	15, 76, 93, 118, 42, 138							
Batlle								
Bayot ²	9, (25), (34), (53), (67), (73), (90).							
Bel	1, 9, (44), (67), (70), (86), (108), 118, (124), (134), (135)							
Bellver								
Belsa ³	9, 10, 15, 20, (34), 59, (70), 75, (90), 115, 132, (134).							
Benviure								
Berrull								
Blanch ⁴	9, (17), (24), (58), (90), 102, 119, (134).							
Blasco	- per tota la Província i gran part de la Comarca -							
Boj ⁵	9, (24), (25), (67), (70), 84, (124).							
Bonet ⁶	112, (124), (134)							
Bonfill ⁷	9, (54), (58), 132							
Bosc ⁸								
Bosque	9, (25), 36, (53), (54), 84, (86), (108), (128)							
Borràs ⁹	1, (2), 9, 10, 36, (67), (69), 84, 106, (108)							
Botorell								
Boter								
Brandat								
Bretó	110							
Buldó ¹⁰								
Burgués	12, (53), (54), (69), (108), 125, (135).							

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

- Na Balaguera (de Balaguer).
 Na Barcelona (de Barceló).
 Na Barona (de Baró).
 Na Batlia - Batlla- (de Batlle).
 Na Beneuta (de Benet).
 Na Borraceta (de Borràs).
 Na Bosca (de Bosc o Bosque).

Notes

- (1) Molt sovint, actualment, Barberan.
- (2) De vegades Baiot, molt sovint ara, Bayod.
- (3) De vegades Bielsa o Blesa, que sospito és la mateixa cosa.
- (4) En alguns llocs Blanc i, en general, descendent dels Montblanc.
- (5) A primeries Boix i Box, ara, a camins, Buj.
- (6) Alguna vegada escrit Boné.
- (7) A camins Bonfil, Monfil i Monfill.
- (8) També es troba Bosch. Sospito que el van passar a Bosque.
- (9) Encara conserva en molts casos la forma Borraáz.
- (10) Se'n conserva un topònim: La cova de la Boldona" -la kòva de la boldóna-.

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Cabrer							
Calaceit							
Canyiçar							
Camps	(58).						
Casaldú ¹	(34), 36, (70), (133), (134), (86)						
Casanova	(54), (69), 91, 132, (134).						
Castelló	1, (54), 64, 103.						
Català ²	1, 9.						
Carbó	(2), 5, 9, 10, 36, 41, 65, (69).						
Cardona	36, (58), (81), (86), (113), 115, (134).						
Cavaller							
Celma	- per tota la Comarca i Província -						
Celoni							
Cerrolí							
Cercós	92, 125, (134)						
Claret							
Cimbor							
Colom							
Comes							
Cogoma							
Cogul							
Collell							
Comoles							
Conchello	(67), (108), (134).						
Conesa	12, 27, 36, (73), (90), 101.						
Cortielles ³	9, (24), (134).						
Crespin							
Cros	9, (25), (54), (67), (113).						
Cuenca							
Cubells ⁴	9, (70).						

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

Na Cabrera (de Cabrer).

Na Calaceita (de Calaceit).

Na Cogoma (de Cogoma).
 Na Conesa (de Conesa).
 Na Cortades (de Cortades?).

Notes

- (1) De l'arcaic Casalduch passe a Casadú i a l'actual Caldú.
- (2) Sovint ho escriuen Catalan.
- (3) De Cortielles a Quartiellles i a l'actual Cuartiellles.
- (4) Sovint Cubeles.

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Dalmau	(58), (69).						
Darsa ¹	(134).						
Daroca	9, 110.						
Daudé ²	1, 9, 10, 35, 41, 42, 76.						
Daudí ³							
Dilla	(69), (70), (133).						
Do							
Dotó							

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

Na Daudena (de Daudé).
 Na Dominguetta (de Domingo).
 Na Durbana (de Durbà?).

Notes

- (1) Actualment Darsa o Darza.
- (2) A molts llocs escriu Dauden.
- (3) Eixe Daudí, no serà també una Daudé

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Eimeric ¹							
Eixernit ²							
Emperador	9.						
Eroles ³	(81), (134).						
Escribà	1.						
Esteve ⁴	1, (34), (69), 91, (134)						
Extopinyà ⁵	1, 9, (34), (58), 63, 66, (70), (113), (122), (134)						
Exulbi ⁶							

Notes

- (1) En alguna documentació antiga, Smerich.
- (2) A camins escrit Eixarnit.
- (3) Escrit de vegades Heroles y Herodes.
- (4) Modernament l'hem trobat escrit Estebe i sovint, Esteban.
- (5) Molt sovint Estopiñà i Estopiñán.
- (6) Deu de ser arcaic de Julve. Jarque i Ejarque ho és d'Eixarc, i, potser, Ejerique d'Eimeric o d'Eixarnit.

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Falcó	133.						
Falgàs	(124), (134).						
Ferran ¹	1.						
Ferrater							
Ferrús							
Ferrer	- per tota la Comarca i Província -						
Figols	(135).						
Foix ²	9, (24), 47, (54), (67), 125, 132, (133), (134), (135)						
Fonts							
Fontanet	(134).						
Forés	88.						
Fort	75.						
Freixenet							
Fuster	1, (2), 9, 40, 84, 132, (133).						

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

Na Ferrera (de Ferrer).

Na Foixa (de Foix).

Na Fortunya (de Fortuny).

Na Francesca (de Francesc)

Notes

(1) Hi ha molts Ferrando a la Província.

(2) Actualment Foz, a la comarca propunciat fós

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Galf							
Gallar ¹	1, 9.						
Garcia	- per tota la Comarca i per tota la Província -						
Gargallo	1, 9, 10, 12, 33, (34), 36, 47, 48, 59, 65						
Gasca	36.						
Gasulla ²	(2), 5, 9, (34), (44), 47, 84, 110, (124), (134).						
Gavaldà	1, (134).						
Gavaldanot ³							
Gil	- per tota la Comarca i per tota la Província -						
Gil de Villoro ⁴							
Grau	9, 15, 19, (34), (69), (86), 91, 109, (135)						
Gilvert ⁵	1, (70)						
Giner	5, 9, 10, 15, (24), 27, 36, 48, 84, (86), 106, 132, (133), (134)						
Godes	(134).						
Gomar							
Gràcia	1, 3, 5, 9, 14, (54).						
Guarc	36, 48, (90), 132, (134).						
Guàlit ⁴	9.						
Guàrdia	(108), (128), (134)						
Guàrdies							
Gimerà	42, 130, (134),						

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

Na Gallarda (de Gallart).
Na Gilberta (de Gilvert).

Notes

- (1) L'hem trobat escrit Guallar, actualment.
- (2) L'hem trobat escrit Gazulla, actualment.
- (3) Potser una altra branca dels Gil.
- (4) Hi ha Gisbert, Gilvert i Gilavert

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Insa	1, 9, 10, 15, (34), (449, 47, 110, 115, (128), (135), (25)						
Isona							
Ivanyes ¹		-molt pocs a la	Comarca, abundants a la	Província -			

Notes

- (1) Escrit actualment Ibañez.

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Joan ¹	1, 31, 35, 55, (58), 72, 89, 94, 118.						
Jovani							
Jover	1, 15.						
Julve	9, 35, 41, 42, (67), 68, (69), 91, 109, 129.						

Notes

- (1) Escrit actualment Juan.

	S XIV	S XV	S XVI	S XVII	S XVIII	S XIX	S XX
Llanera							
Llauradó							
Lledó							
Lliminyana							
Llisterri							
Llobet ¹	(24), (73).						
Llombart ²	1, 9, 15, (34), (58), (67), (69), (73), (90), 95, (108), (128), (134).						
Llopis	(34).						
Lluna ³	14, 19, 121.						

Cognoms de les dones que figuren en el Padró Vell (S.XIV)

Na Llabaria (?).
Na Lledosa (de Lledó).
Na Llorençona (de Llorenç).